

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента

Кудлая В'ячеслава Олеговича на дисертацію Ковальчук Наталії

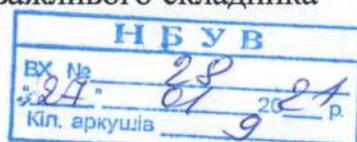
Володимирівни «Тенденції та перспективи розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою», подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю

27.00.02 – документознавство, архівознавство

В умовах формування інформаційного суспільства постають нові виклики перед фахівцями, які забезпечують ефективність документаційного забезпечення установ, зокрема бібліотек. Відзначимо, що успішне впровадження засобів інформатизації діловодства та інформаційної справи в бібліотеках дозволяє менш болісно переживати трагічні для соціуму обмеження, що пов'язанні з карантинними обмеженнями з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19. Документознавча галузь сприяє подоланню перешкод у соціальних комунікаціях шляхом постійного оновлення, отримання сучасного теоретичного знання та практичного досвіду, створення інноваційних методик і напрямів роботи з документованою інформацією.

Актуальність теми дослідження. Ефективна діяльність бібліотек як соціокомуникаційних інститутів залежить від багатьох чинників, у тому числі від належного створення й оформлення управлінської інформації, її переробки, аналізу, підготовки і прийняття управлінського рішення. Таким чином, зафікована в системі управлінської документації інформація має засвідчувати ефективність діяльності бібліотеки, і є основою для її оцінювання й відображає, наскільки дієвим є управління та якого воно потребує коригування чи вдосконалення.

Саме в цьому контексті представлена до захисту дисертація Н. В. Ковальчук присвячена актуальній і важливій для розвитку теорії та практики документознавчої галузі темі – вирішення проблеми удосконалення документаційного забезпечення управління бібліотекою як важливого складника

частини процесу в умовах інформатизації суспільства. Водночас, розвиток інформаційних технологій і стрімке збільшення потоків управлінської інформації, які циркулюють у комунікаційному середовищі бібліотеки, їх активне використання в практиці, зумовлюють потребу трансформації та налагодження документних комунікацій між фахівцями з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами.

Дослідження проведено в межах комплексної наукової теми кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ) «Актуальні проблеми культурології: теорія та історія культури» (2015–2020 pp.; реєстр. № 0115U001572).

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і результатів дисертації Н. В. Ковальчук забезпечується тактовним застосуванням комплексу наукових підходів і методів: соціально-комунікаційного, системного та структурно-функціонального підходів, теоретичних загальнонаукових методів дослідження. Дисерантка базується на наукові резултати, що наведені в працях українських і зарубіжних науковців щодо тематики дослідження, використовує ґрутовну джерельну базу, аналізує великий масив законодавчих та інших нормативних актів, що регулюють найважливіші напрями і забезпечують легітимність розвитку документознавчої та бібліотечно-інформаційної галузей.

У роботі розглянуто методологію розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою. Представленні в дисертації дослідження виконувались у межах Законів України «Про електронний документ та електронний документообіг», «Про національну програму інформатизації», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», у контексті концепції Національної програми інформатизації.

Наукова новизна дослідження й отриманих результатів полягає в тому, що дисертація Н. В. Ковальчук є ґрутовним внеском у розвиток українського документознавства, бібліотекознавства та інших наук документно-

інформаційного циклу. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим дослідженням, у якому всебічно розглянуто історичні засади, сучасний стан і перспективи розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою.

Безумовним здобутком роботи є те, що дисерантка за допомогою системно-комунікаційного підходу визначила типологічні ознаки структури комунікаційного середовища бібліотеки. Н. В. Ковал'чук на основі цього розробила концептуальну модель документаційного забезпечення управління бібліотекою, впровадження якої передбачає поліпшення процесів оптимізації документообігу та контролю за опрацюванням управлінської інформації на високому рівні, та можливість спільно працювати в межах єдиної інфраструктури й вчасно реагувати на зміни внутрішніх і зовнішніх умов її функціонування.

Значущість висновків здобувача для науки і практики полягає в тому, що теоретичні й організаційно-методологічні положення та висновки дисертації можна застосувати в наукових дослідженнях з документознавства та при підготовці відповідних нормативно-правових і законодавчих актів. Разом з тим, в освітніх і наукових цілях, зокрема при викладанні навчальних дисциплін та при підготовці навчально-методичних програм і посібників, методичних рекомендацій для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», застосовані в системі підвищення кваліфікації фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Центрі неперервної культурно-мистецької освіти Національної академії керівних кadrів культури і мистецтв.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Дослідження виконано самостійно, наукові результати та висновки одержані дисертантом особисто. Основні положення та результати викладено в 15 наукових публікаціях: з яких 5 статей у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України і 1 стаття у фаховому виданні іноземних держав (Польща); у 9 тезах доповідей на міжнародних наукових

конференціях і семінарах. Усі публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, є одноосібними.

Обсяг і структура дисертації. Структурні частини дисертаційної роботи Н. В . Ковальчук внутрішньо пов'язані між собою і становлять єдність. Висновки в розділах є виваженими й обґрутованими. Загальні висновки до дисертації повною мірою окреслюють отримані дисертанткою результати, є предметно визначеними і належно розкривають завдання. Обсяг основного тексту дисертації становить 174 сторінки, загальний 255 сторінок.

У Вступі дисертанткою обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано мету роботи й основні завдання, подано відомості щодо наукової новизни та практичної цінності отриманих результатів, інформацію про особистий творчий внесок, про апробацію роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади і джерельна база дослідження документаційного забезпечення управління» здобувачкою ретельно вивчено та проаналізовано джерельну базу за темою дослідження як українських, так і зарубіжних вчених та фахівців-практиків. Визначено проблемну ситуацію дослідження, сутність якої полягає у відсутності теоретичного осмислення сучасного стану і перспектив розвитку документаційного забезпечення управління бібліотеками України з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Для досягнення мети й вирішення поставлених завдань на різних етапах дослідження Н. В. Ковальчук було використано загальнонаукові й спеціальні методи пізнання: джерелознавчий пошук, термінологічний, системний, соціокомунікаційний, інформаційний, аналітичний та ін. Зокрема, поєднання історичного й логічного методів дало змогу дослідити еволюцію системи управлінського документування, визначити передумови формування основних видів галузевих документів. Системний підхід використано при вивчені досліджуваної проблеми як цілісного об'єкта й аналізу наявності його складників у сукупності і взаємозв'язку. Інформаційний та соціокомунікаційний

підходи дали змогу обґрунтувати місце предмета дослідження в інформаційно-комунікаційному просторі бібліотеки.

Водночас важливим складником цього розділу є аналіз змісту існуючих на сьогодні термінів: «документ», «документаційне забезпечення управління» «документаційний фонд», «документна комунікація», «електронний документ», «комунікаційне середовище», «соціальна комунікація», «службовий документ», «управлінська документація» і констатовано відсутність узагальнюючого терміна в бібліотечній галузі. Тому сформульовано авторське визначення поняття «документаційне забезпечення управління бібліотекою».

У другому розділі «Сучасний стан документаційного забезпечення управління бібліотекою», дисиденткою висвітлено змістові, організаційні та функціональні характеристики документаційного забезпечення процесу управління бібліотекою.

У підрозділі 2.1. «Нормативно-правове регулювання документаційного забезпечення діяльності бібліотеки» проаналізовано сучасний стан нормативно-правової бази, що регламентує документаційне забезпечення управлінської діяльності бібліотеки. Здобувачкою обґрутовано, що організацію документаційного забезпечення управління бібліотекою здійснюють відповідно до вимог нормативно-правової бази та з урахуванням особливостей формування системи документаційного забезпечення управлінської діяльності в бібліотеці, основу якої становить її документообіг. Дисиденткою наголошено саме на розробленні й прийнятті локальних нормативних актів: накази, положення, інструкції, правила, протоколи, акти, доручення, заяви, доповідні, пояснювальні, службові записи, ділові листи, які регулюють найважливіші напрями її діяльності, визначають форми взаємовідносин із користувачами, органами влади, громадськими організаціями, видавництвами тощо.

Основними результатами підрозділу 2.2. «Основні види управлінської документації бібліотеки» є грунтовний аналіз основних видів управлінської документації бібліотеки, які обумовлені функціями управління і містить: нормативно-правову, організаційно-розпорядчу, технологічну, планову, звітну,

кадрову, облікову, фінансово-економічну, договірну, інформаційно-довідкову документацію. Зазначено, що управлінська документація як сукупність відомостей і даних, необхідних для здійснення аналізу, контролю, прийняття управлінських рішень, є невід'ємним елементом ефективного управління організаційно-економічними процесами загалом і конкретними видами діяльності установи зокрема.

У підрозділі 2.3. «Служба документаційного забезпечення управління в умовах цифрових комунікацій» наголошено на тому, що важливим показником діяльності бібліотеки є робота служби документаційного забезпечення управління. Вона функціонує як структурний підрозділ установи, що забезпечує реєстрацію, облік, організацію документообігу службових документів, зберігання документаційного фонду або його частини до передавання на зберігання до архівного підрозділу установи, на який покладено виконання завдань і функцій цієї служби.

У третьому розділі «Перспективні напрями вдосконалення документаційного забезпечення управління бібліотекою», який містить три підрозділи, проаналізовано тенденції розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою, окреслено потребу впровадження системи електронного документообігу й описано концептуальну модель документаційного забезпечення управління бібліотекою.

У підрозділі 3.1. «Тенденції розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою в сучасних умовах» відображені важливість формування системи ефективних документних комунікацій, що забезпечують рух управлінських документів у бібліотеці шляхом створення, зберігання та розповсюдження документів. Дисертанткою відзначається потреба створення якісного документно-комунікаційного середовища бібліотеки як складної системи, яка забезпечує надійний обмін управлінськими документами в бібліотеці та задовольняє стійкі взаємозв'язки між суб'ектами управління.

Основними результатами підрозділу 3.2. «Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації документних комунікацій» є

визначення тенденцій розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій в організації роботи з документами, що відкривають нові перспективи щодо технічних і програмних рішень, які реалізують концепцію розподіленої обробки інформації в межах управлінських структур підрозділів бібліотеки.

У підрозділі 3.1. «Концептуальна модель документаційного забезпечення управління бібліотекою» обґрунтовано концептуальну модель документаційного забезпечення управління бібліотекою, яка спрямована на покращення роботи бібліотеки шляхом оптимізації у ній документообігу, зокрема впровадження електронного документообігу та створення спільногоЯ інформаційно-комунікаційного середовища. Перспективні напрями базуються на питаннях удосконалення документаційного забезпечення управління бібліотекою, розроблення та використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема впровадження системи електронного документообігу; розвитку та підвищення цифрової грамотності персоналу.

Комплексний аналіз матеріалу й узагальнення результатів дослідження щодо розкриття змісту, специфіки та виявлення перспектив розвитку документаційного забезпечення управління як окремого змістового напряму діяльності бібліотеки і вирізняють дисертаційну роботу Н. В. Ковальчук, забезпечують достовірність отриманих автором результатів і вірогідність її наукових висновків і рекомендацій.

Вичерпний аналіз матеріалу та ґрунтовні висновки до результатів дослідження щодо траєкторій розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою є визначною перевагою представленої дисертаційної роботи, забезпечують достовірність отриманих автором результатів та вірогідність її наукових висновків і рекомендацій. Водночас представлене дисертаційне дослідження не позбавлене певних недоліків, тому зазначимо окремі дискусійні положення та зауваження, зокрема:

1. Аналізуючи джерельну базу студіювання у п. 1.2. (С. 39) авторкою виділено групу державних та міжнародних стандарти, які є фундаментом у

розкритті визначень термінів і понять, на основі чого проаналізовано науково-теоретичні здобутки вчених у галузі документознавства, бібліотекознавства та соціальних комунікацій, проте серед названих стандартів (ДК 010-98, ДСТУ 4163-2003, проект оновленого ДСТУ 2732, ДСТУ 7448:2013, ДСТУ ISO 15489-1:2018, ДСТУ ISO 5127:2018, ДСТУ ISO 2789:2016) доцільно було б врахувати положення стандартів серії ДСТУ ISO 30300, які впроваджуються з метою надання допомоги організаціям усіх видів та розмірів, а також групам організацій зі спільною діловою діяльністю щодо впровадження та поліпшення функціонання результативної системи керування документами.

2. У п. 1.3. дисертаційного дослідження авторкою ретельно розглянуто сучасний стан розвитку системи термінології за обраною темою в контексті наукових поглядів провідних вітчизняних документознавців та положень відповідних термінологічних стандартів, однак фрагментарно відображені переваги використання представлених дефініцій. Беззаперечно виваженим вважаємо обґрунтування нового для документознавства терміна «документаційне забезпечення управління бібліотекою».

3. У пункті 2.3 дисертації, на нашу думку, недостатньо уваги приділено аналізу наявних практик служб діловодства бібліотек в умовах діджиталізації комунікацій. Порівняння досвіду організації діловодства у провідних бібліотеках України дозволило б більш переконливо наголосити на перевагах запропонованих форм організації документаційного забезпечення управління бібліотекою.

Проте, висловлені зауваження та пропозиції не зменшують позитивного враження від дисертаційного дослідження та не впливають на рівень наукової цінності його результатів.

Таким чином, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Ковальчук Наталії Володимирівни «Тенденції та перспективи розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою» за науковим рівнем, глибиною опрацювання визначеної проблеми, обґрутованістю основних положень і висновків, наявністю наукової та практичної цінності відповідає

вимогам до дисертаційних досліджень кандидатського рівня «Порядку присудження наукових ступенів» (Постанова КМУ № 567 від 24 липня 2013) зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 656 від 19 серпня 2015 та № 567 від 27 липня 2016) стосовно кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство.

Офіційний опонент,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри культурології
та інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету

В.О. Кудлай

Особистий підпис В.О. Кудлає
засвідчує
Вчений
Вченій

(Факультет ГМІ)